

ת פ א ר ת ר א ד ז י ן

יוצא לאור על ידי מרכז מוסדות חסידי ראדזין
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ב"ה גיליון פרשת וישב [שבת חנוכה] תשפ"א

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ויהי אחר הדברים האלה, ותישא אשת אדוניו.. וימאן (בראשית לט, ז) –
(ח)

יש לדקדק בלשון הכתוב, שבתחילה נאמר "וימאן" סתם, ורק לאחר מכן מפורט אמרי נימוקו של יוסף בסירובו: "וימאן, ויאמר... הן אדוני... ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת?" כמו כן, יש להתבונן בטעם 'שלשלת' על תיבת 'וימאן'.

אומר על כך הרב הקדוש משינאווע זי"ע בספרו "דברי יחזקאל":

לימוד לדורות יש כאן, לעניין עבודת השם.

שאם יבוא חלילה לפני האדם ניסיון כבד מעין ניסיונו של יוסף הצדיק, כאשר יצרו של אדם תוקפו לעבירה חלילה – אל יתעסק אז אדם בטענות או ויכוחים 'הגיוניים' כביכול מול יצר הרע, שכן כנגד כל טענה מצד האדם ימצא כבר יצר הרע 'טענות' שכנגד, כדי שיוכל למלאות אחר תאוות לבו חס ושלום.

הדרך היחידה והמועילה, שעמה ניתן להתגבר על יצר הרע במצבים כאלה – הינה באמצעות "אמונה פשוטה" בלבד הטבועה בלבו פנימה של כל יהודי ויהודי, מבלי הנמקה וסיבה כלשהי.

וכך יאמר האדם לנפשו, בכל עוז ותוקף:

"לא ולא, בשום פנים ואופן שבעולם לא אוכל לעבור על מצוות בוראי שציווני ואסרני על הדבר – יהיה מה שיהיה!" וכך יכפול וישלש ויאמר לעצמו פעם אחר פעם: "בשום אופן לא אוכל עשות כדבר הזה!"

ומוסיף ואומר הרב משינאווא:

אותיות תיבת "וימאן" – הינן זהות לאותיות "ויאמן", שהינו מלשון "אמונה". הדבר רומז על כך, כי יש להתחזק ביתר שאת ב"מידת אמונה" ובכך יינצל מחטא ועוון בסייעתא דשמיא.

ולכן על תיבת "וימאן" ישנו טעם "שלשלת", לרמוז על העניין האמור, היינו שיש צורך לחזור ולשנן לעצמו שלש פעמים פעם אחרי פעם, כי מסרב הינו לשמוע בקול יצר הרע מבלי לתת דעתו על כך.

מסיים הרב הקדוש משינאווע זצ"ל:

רק לאחר שאדם נעשה תקיף בדעתו, ונתקבלה בדעתו החלטה נחושה לבלתי יטה אוזן לדברי יצר הרע כלל וכלל, ואין הדבר נשקל אצלו – או אז יוכל אדם למצוא אי אלה נימוקים "הגיוניים" להחלטתו, שאינם אמורים להעלות או להוריד לגבי עצם ההחלטה, בנוסח "הן אדוני לא ידע אתי.. ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, וחטאתי לאלוקים.. " (שם, ח-ט).

לפיכך מופיע בפסוק תחילה סירוב מוחלט ובלתי מנומק מצד יוסף: "וימאן! ובטעם "שלשלת" ככל האמור. רק אחר כך בהמשך הכתוב מגיעים הם "נימוקים" כביכול: "ויאמר, הן אדוני.. ואיך אעשה..!"

עד כאן – מדברי קדשו של הרב הקדוש משינאווע, זכותו יגן עלינו.

*

אפשר בס"ד לרמוז עניין נוסף, בטעם "שלשלת" על תיבת "וימאן".

חז"ל אומרים (סוטה לו:), שבעיצומה של תבערת הניסיון של יוסף הצדיק "באותה שעה נראית לו דמות דיוקנו של אביו בחלון, והיה אומר לו: "יוסף! עתידים אחיך (=השבטים) שייכתבו על אבני האפוד, ואתה ביניהם. רצונך שיימחה שמך ביניהם?! וזהו שהצילו ליוסף ברגע מכריע של ה"ניסיון", ואז קיים בנפשו "וינס ויצא החוצה" ועקב זאת זכה אחרי כן למה שזכה.

רואים אנו מדברי הגמרא אלו, כי מה שמנע מיוסף הצדיק ליפול לתוך מלתעותיו של יצר הרע – היה פחד וחשש אמתי שקינן בלבו לרגל ראיית דמות דיוקנו של אביו, שמא חלילה יאבד מקומו בין שנים עשר שבטי י-ה, אובדן לנצח נצחים. חושש היה יוסף בצדק כי "שלשלת הזהב" המקשרת ומחברת בינו לבין אבותיו הקדושים – עלולה להינתק אצלו, חלילה וחס.

וזהו שרמזה לנו התורה בטעם "שלשלת" שעל גבי תיבת "וימאן". החשש לניתוק ה"שלשלת", היא זו שעמדה מאחורי מיאוונו התקיף של יוסף. רצונו החזק להישאר קשור באבות הקדושים בקשר בל ינתק – הוא שבסופו של עניין הכריע אצלו את הכף ברגע הגורלי של הניסיון, לצד הקדושה.

ללמדנו בא הדבר, עד כמה יש לכל אחד ואחד לשמור מכל משמר על "שלשלת האבות" ולהישמר בכל מיני זהירות שעקב מעשיו לא תינתק השרשרת חלילה! אדרבה – נוסף בעצמנו עוד חולייה של זהב, בשלשלת הנצח של ישראל קדושים!

לקט אמרים

מספרי כ"ק רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בארץ כנען

"וישב יעקב". ביקש יעקב לשב בשלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. אמר הקב"ה: לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם בעולם הבא??

(רש"י)

מה הכוונה "ביקש יעקב לשב בשלווה"? ומאימתי אכן צדיקים מבקשים לעצמם "שלווה" בעולם הזה??

מסביר רבנו בעל "אורחות חיים" זצ"ל:

"שלווה" זו שביקש יעקב לשבת בה – אין הכוונה בה לשקט ומנוחה בעולם הזה, כהבנת הבריות. כוונת הדברים היא, לסוג של הנהגה בעבודת השם.

עבודתו בקודש של יעקב אבינו ע"ה עד הנה, כידוע רבת אנפין הייתה. רצופה בהתמודדויות שונות ומשונות שעברו על ראשו של יעקב ונפלו בחלקו בזו אחר זו: צרת עשו, צרת לבן הארמי, ולאחריה צרת המפגש עם עשו. ואז, שוב נוחתת על ראשו של יעקב צרה בלתי צפויה – צרת שכם ודינה!

בכל הניסיונות המורכבים האלה, עמד יעקב אבינו בגבורת נפש עצומה, בבחינת "כי שרית עם אלוקים ואנשים ותוכל"! ניסיונות הללו חישלו וזיקקו את נשמתו הגדולה בזיכוך אחר זיכוך ובירור אחר בירור. כה זוככה נשמתו של יעקב אבינו, עד כי הגיע לכלל הכרה מוחשית באפסיות פעולות אדם ומעשיו בעולם הזה, ולהכרה כי כל הנעשה ונפעל בארץ ומלואה הינו בעצם

מעשי ידיו יתברך, ולא מעשי אדם. כמות שמכריזים אנו באמירת י"ג עיקרים:
"אני מאמין, כי הוא לבדו עשה עושה ועשה לכל המעשים!"

לאור בהירות ושלימות מחשבתית זו שאליה הגיע יעקב אבינו, היה יעקב רואה עצמו מתאים מעתה לסוג של "עבודה" חדשה בעסק עבודתו יתברך – היא "עבודת הצמצום". עבודה נעלה שבמסגרתה יצמצם עצמו מפעולות העולם הזה כפי מידת האפשר, ויהא "יושב" מכונס בעצמו לגמרי, אחוז שרעפי קודש ואפוף ביראה ודבקות עילאית, כדוגמת עבודת אביו יצחק שמידתו "פחד יצחק" הייתה משאת חייו. וזהו שאמר "יושב יעקב – בארץ מגורי אביו", היינו שיעקב היה חומד 'לשבת' במידת יצחק אביו שהיא מידת פחד יצחק [=מגור' מלשון 'פחד', כמו 'ויגר מואב'], מתוך בדידות ושלווה.

אבל השם יתברך ויתעלה – לא כן עמו!

שכן, למרות שגבה ורוממותה של עבודה עליונה זו מסוג "ישיבה" כאמור, עבודה בה חמדה כעת נפשו של יעקב אבינו – מכל מקום עיקר חפצו ורצונו של הקב"ה בעולם הזה הינו בעבודת האדם שנעשית ונפעלת מתוך מצבים של לחץ ושל "הסתר פנים" דווקא. במצבים שבהם אורו של השי"ת הינו נסתר מעיני האדם, ואדם מצדו מתאמץ מתוך יגיעות עוז ותעצומות נפש עד שהוא מצליח ושובר את ההסתר, ומברר ומזריח כוח הקדושה בתוך ים החומר מסביב. זוהי עבודה שבה חפץ השם יתברך יותר מכל – ומכוחה של עבודה זו דווקא, מתבררים חלקי ההסתר שבבריאה ונצמח ומתפשט כבוד שמים בתבל.

יתירה מזו:

"השגות" של אדם ובהירות של אור, הינן אמנם משאת כל נפש, אולם אין בכוחן של אלה לתקוע יתד בנפש האדם ולהכות בה שורש כראוי. שכן "אורות" המגיעים מעצמם, חולפים ונעלמים כלעומת שבאו – לא כן הדבר בעבודה של בירורי נפש שנפעלת מתוך יגיעה ומאמץ, אין כמותה לטהר ולזכך את הנפש "בקביעות", זוהי המובחרת שבעבודות לפני האלוקים והיא עיקר תכלית העבודה.

זוהי אפוא הכוונה בדברי רש"י הקדושים: "ביקש יעקב 'לישב' בשלווה" – יעקב אבינו, בחיר שבאבות, מבקש היה כעת לנפשו מין עבודת השם שהיא בבחינת "ישיבה בארץ מגורי אביו", היינו: עבודה העומדת בסימן 'ישיבה' במקום אחד מבלי "כיבושים" ופעולות חדשות, והינה בבחינת "ישיבה" בפחד

אביו יצחק ("מגורי" מלשון פחד, כמו "פחד ומגור") – בזאת העבודה הנעלה חמדה כעת נפשו של יעקב אבינו.

אולם אז "קפץ עליו רוגזו של יוסף", זאת משום שהקב"ה חפץ דווקא בעבודתו של יעקב מתוך מצב "רוגז" כביכול ("רוגזו של יוסף"), שזוהי עבודה החביבה עליו יותר מכל.

(סוד ישרים)

*

וישב יעקב... ואלה תולדות יעקב, יוסף.. וישראל אהב את יוסף מכל בניו... [לז, א-ג]

רבנו "מי השלוח" זי"ע מאיר לנו נתיב בהבנת סדר הפרשיות, ובהשתלשלות הפנימית בעבודות אבות האומה שקדמה לעניין 'מכירת יוסף' שבפרשה.

בפרשיות הקודמות – משבר אוזנינו "מי השלוח" – דיבר הכתוב אודות בירוריהם ואופני עבודתם של אבות הקדושים אברהם ויצחק, אשר בימיהם טרם יצא לאור עולם עומק יקרת האומה הישראלית בכלל תפארתה וצביונה.

בתקופת ראשית ההיא, היה עיקר תכלית עבודתם של אבות העולם להפריש מדרכם כל פסולת מידותיהם של אומות העולם, שהם חיו בקרבן. בהתאם לזאת, הייתה עבודתו של אברהם אבינו לפי דרכו ומידתו "חסד לאברהם" בבירור וזיכור כל מיני "אהבה" שבבריאה, היינו בביטול מידת אהבה בתאוות הגרועות כמנהג האומות, והקדשת מידות 'חסד' ו'אהבה' לתכלית אהבת הבורא יתברך ולגמילות חסד וטוב עם הבריות.

יצחק אבינו במידתו "פחד יצחק", היה מזכך בעבודתו את מידת 'יראה' שבבריאה שתהיה מכוונת ליראת שמים, על ידי צמצום מעשי אדם והתאמתם לתכלית רצון הבורא. וכך על זה הדרך היו אבות הקדושים מבררים בעבודתם כלל מידות שבעולם, למען עבודתו ויראתו יתברך.

בימי יעקב אבינו ובניו השבטים, כבר עמדה האומה הישראלית בקומתה ובצביונה כאומה בפני עצמה, נבדלת מן כל האומות ונקייה באורחות מידותיה. יעקב אבינו ובניו י"ב שבטי י-ה, שכולן מתאימות ועולות בקנה אחד ואין בהן נטייה מלבד קיום רצונו יתברך באהבה.

מכאן ואילך, הפנתה כל תשומת הלב כלפי השבטים פנימה. מעתה, החל שלב הבירור בינם לבין עצמם בקביעת סדרי עדיפות הרוחנית ביניהם, מידתו של מי תקדם ומידת מי תאחר. לפי שכל שבט בשבטים הצטיין כידוע בגוון מסוים ובמידה מיוחדת בעבודת השם, והיה צורך לקבוע מסמרות בדרכי הנהגה הפנימית של י"ב שבטים 'איש על מחנהו ואיש על דגלו' וכן לקבוע מי יעמוד בראש השבטים ויסדר אופני הנהגתם, שיעלו לתכלית קדושה אחת.

בפרק זה, נגרם סבל מרובה ליעקב אבינו. שכן משימה עליונה זו לא הייתה פשוטה כל עיקר, לפי שהוצרך לשקול מידת כל שבט ושבט לפי שורשו בקדושה ולקיים 'בירורים דקים' ועדינים בינות שבטי ישראל, כדי להעמיד כל שבט ושבט על מכונו ומקומו, וזוהי בבחינת 'עבודה קשה שבמקדש'!

והנה בעניין ההנהגה, סבור היה יעקב בדעתו כי נקודת 'יוסף' חיונית ביותר מבין השבטים, לפי שכמוהו כיעקב היה אף יוסף דגול ומעוטר במידות של יראה וענווה, אותן מידות מוזהבות שיעקב אבינו ענדן עטרה לראשו. וכתוצאה מכך הייתה אהבתו של יעקב נתונה לבנו יוסף יתר על פני שאר בניו, כמאמר הכתוב "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו" וכמאמר רבותינו "זקנים – זיו איקונין של יוסף דומה לשל יעקב"!

אכן בפועל, לא כיוון יעקב יפה בדבר זה. לפי שמידת "מלכות" נועדה ליהודה שהוא גבר באחיו, ומידתו שלטת היא בין שבטי י-ה, ואלו 'מלכות יוסף' משנית בחשיבותה כלפי 'מלכות יהודה', כפי שהיא מידת 'מלכות שאול' כנגד 'מלכות דוד' ומידת 'משיח בן יוסף' לעומת מידת 'משיח בן דוד'. כזו הייתה אף דעתם והבנתם של שבטי י-ה, שיהודה הוא הינו ראש וראשון בין השבטים.

כתוצאה מכל אלה הבירורים שנערכו בין השבטים, חל ונוצר הפירוד בין הדבקים, ומזאת השתלשלה מכירת יוסף שבפרשה על כל הנמשך והמסתעף.

[מי השלוח]

*

ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו.. והנה אנחנו מאלמים... ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשול בנו... [שם, ה-ח]

עניין 'חלומות יוסף' וסיפורם לאחיו – מפרש מרן בעל "מי השלוח" כך:

עניין ה'חלום' והיחס אליו, תפס כבר מקום עוד בימי יעקב אבינו ע"ה, בעת שחלם ליעקב חלום 'הסולם' בעת הליכתו לבית לבן – כמפורש בפרשת ויצא'.

באותו הפרק, אחר חלום הנבואי שחזה יעקב בשנתו, החל יעקב אבינו לעיין בפרקי החלום לעומקו ולרומו, ומצא בו עומק ורב משמעות. בהמשך הזמן, אחר שנולדו ליעקב בניו השבטים, היה אף עוסק עמם בלימוד אותו חלום, כאשר מידי פעם התחדשו ליעקב 'דברי תורה' חדשים לפי אינסוף העמקות המקופל בחלום זה, ונחשפו משמעויות שלא עמדו עליהן מקדם.

כיוון שנראו אותם חלומות ליוסף, היה אף הוא מייחס להם משמעות רבה, כדרך שייחס להם בזמנו יעקב אביו, ועל שום כך היה מספר חלומותיו לאחיו.

אלא שהשבטים מצדם, מיאנו הם להתייחס לחלומות יוסף כמי שמבטאים מציאות אמתית. הם טענו כנגד יוסף, כי אין להשוות כלל בין חלומותיו של יעקב אבינו לבין חלומותיו של יוסף, מן הסיבה דלקמן: שכן ניהא יעקב אבינו, ששרוי הינו במשך כל שעות היום ביראה עילאית ודבוק בהשם יתברך, אי לזאת מראה לו השם יתברך חלומות של 'דברי תורה' אף בעת שנתו, לפי שכל חושיו קודש לה' ולתורתו ואין אצלו מציאות של הרהורי לב בעלמא. לא כן אתה יוסף – כלום יכול הנך לדמות נפשך לאבינו, בדבר גדול כמו זה!?

מתוך כך הסיקו השבטים, שאין בחלומותיו של יוסף כי אם מהרהורי ליבו במשך שעות היממה, כדרך רוב אנשי העולם הצופים בחלומם מה שהם מחשבים בהקיץ. ומכאן אף הגיעו למסקנתם הברורה, כי יוסף מחשב ומהרהר תדיר בינו לבין עצמו כיצד יוכל למשול ולהשתרר על אחיו השבטים!

וזהו שהיו מתמיהים השבטים בקול רם, כנגד אחיהם יוסף: "המלך תמלוך עלינו – אם משול תמשול בנו"?

אלא ש'אחרית דבר' הוכיח כמובן על ראשיתו, כי חלומות יוסף בשעתם היו אכן מעין חזיונות נבואיים, שהתגשמו וקוימו בסוף בדרך מיוחדת ומופלאה, כפי שצפה זאת מראש יעקב אבינו כמאמר הכתוב "ואביו שמר את הדבר" וכפירוש רש"י: "היה ממתין ומצפה מתי יבוא"!

[מי השלוח]

*

ויאמרו לו אחיו, הַמֶּלֶךְ תְּמַלֹּךְ עָלֵינוּ, אִם מְשׁוּל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ?
(לז, ח)

מהו פשר כפל לשון שבכתוב: "המלך-תמלוך", "אם משול-תמשול"??

אומר רבנו הקדוש בעל "מי השלוח", כי הדברים מתבארים בזאת לאור אמרתו של הרב הקדוש רבי זושא מאניפולי זצ"ל, אשר רגיל היה על שפתו מאמר דלקמן:

"כל אדם שיחפוץ להשפיע על התנהגות נכונה של אחרים – מן הצורך תחילה שיגלה מידה נכונה של "תקיפות" כנגד תשוקותיו ורצונותיו שלו, בכך שיעורר בקרבו התנגדות כנגד פיתויי יצרו הרע בנפשו. רק לאחר שטיפל בעצמו ועשה כן, יוכל הוא לאזור עוז ותקיפות כלפי זולתו, מבלי להתיירא מתגובתו, שכן אז השם יתברך משפיע עליו עוז ותעצומות שיחזקוהו ויאמצוהו בדרכו הנכונה.

זהו אפוא שהיו השבטים טוענים כלפי יוסף:

"הַמֶּלֶךְ" – האם כבר מולך הנך על עצמך כראוי, עד שתחפוץ כי "תִּמְלֹךְ עֲלֵינוּ" גם-כן?? כמו כן: "אִם מְשׁוּל" – האם הנך מושל ברוחך לגמרי, עד כי אף גם "תִּמְשַׁל בָּנוּ"...??

(מי השלוח)

*

ויאמר יהודה אל אחיו, מה בצע כי נהרוג את אחינו... לכו ונמכרנו...

לכאורה איזו מין טענה היא זו "מה בצע כי נהרוג את אחינו"? הלוא ממה נפשך: אם יוסף לדעת השבטים הינו "חייב מיתה" – אזי מה טענה יש באמירת יהודה "מה בצע", ואם אינו ממש חייב מיתה – כי אז ברור שאסור להורגו, ומי שהורגו הריהו בגדר שופך דמים!?

מבאר רבנו בעל "מי השלוח":

חז"ל הקדושים קובעים בגמרא כי "בזמן שליטת יצר הרע, אין מי שיזכיר לאדם את יצר הטוב!" (נדרים לב):

פירוש הדברים:

בכל ניסיון רציני שבו מתנסה האדם, כאשר נעמדות לפניו שתי אפשרויות, לכאן או לכאן – אזי יצר הרע שבאדם "משכיח" הימנו כביכול בשעת מעשה את גודל חומרת האיסור שבדבר מצד ההלכה, עד שהאדם אינו נשאר כי אם במידת יראת שמים שבו בלבד, שמכוחו אמור הוא להתגבר ולעמוד בניסיון.

למעשה זהו תוקפו של ניסיון, וזהו עיקר מידת הקושי לעמוד בו. שכן אילו היה העוון עומד בפני האדם בכל תוקף חומרתו – כלום 'ניסיון' היה בדבר לפני האדם, שלא לעבור עליו?

אימתי נוכח האדם בעובדה זו?? כעבור שעת הניסיון – שאז כמו "נפקחות" להן עיני האדם (=כמאמר הכתוב באדם הראשון לאחר חטא עץ הדעת "ותיפקחה עיני שניהם"... והשווה דברי רש"י, שם), ונוכח הוא במלוא חומרת העוון שעבר עליו – או שזכה בחסדי שמים להינצל הימנו.

אומר אפוא רבנו הגדול בעל "מי השלוח":

בעת ששבטי י-ה ביקשו להרוג את יוסף ודנו אותו למיתה, אזי מחמת גודל הניסיון נעלמה מאיתם חומרת האיסור שבדבר, עד שחשבו כי במצב הדברים המעשה מותר, ושמא אף הלכה היא ומורים כן.

אולם יהודה מלך השבטים, שכובד האחריות העיקרית מוטלת עליו, לא היה בטוח בעצמו לגמרי, וחושש היה, פן בלהט הניסיון אין השבטים עומדים על חומרת הדברים, ואי לכך נקט ברוב חכמתו ותושייתו בטכסיס "מעשי", באמרו **לאחיו: "מה בצע, כי נהרוג את אחינו"?? לאמור:**

"נכון אמנם כי מותר לנו להורגו ליוסף, בנימוק זה או אחר. יוסף הינו מביא את דיבתנו רעה ליעקב אבינו, ואי לכך יתכן בהחלט כי יש לו ליוסף דין של "רודף", ומותר לנו להורגו.

"אולם, אחיי, בואו חשבון:

"זכי מה נרויח אנו האחים מכך בעניין שלנו – כאשר יוסף ייהרג? כלום בשל כך נזכה באהבת אבינו, אשר מעתה יאהב אותנו יותר מאשר עד כה?! והלוא יוסף, שאותו אהב מכל בניו, איננו – ואז ישקע אבינו ביגונו כליל, ולא יתפנה לאהוב אותנו כלל!" (=וכפי שאירע אכן לבסוף, משנודע ליעקב כי "טרוף טורף יוסף")

כיוון ששמעו האחים דבריו של יהודה ונוכחו בצדקת טענתו, נטשו אפוא את תכניתם המקורית להרוג את יוסף – ואזי לפתע חדרה לליבם ההכרה בדבר העוון הנורא, שאותו היו כה קרובים לעשות, ואך פסע היה ביניהם לבין המעשה. **שפיכות דמים!!** רק אז נוכחו המה לראות, כי אף מצד ההלכה והדין, אין הנסיבות מצדיקות הריגתו של יוסף – מה שלא ראו זאת כלל מקודם לכן.

אי לכך הגיעה אפוא הצעתו החלופית של יהודה: "לכו ונמכרנו לישמעאלים, וידינו אל תהי בו!"

(מי השלוח)

בדברים הללו, מטעים בעל "מי השלוח" זצ"ל את דברי הגמרא במסכת סנהדרין (ו:), הקובעת:

"כל המברך את יהודה, נקרא "מנאץ", שנאמר "מה בצע כי נהרוג את אחינו", ונאמר "ובוצע" – בירך ניאץ את ה'"! (ע"כ)

והדברים הינם תמוהים לכאורה:

הן יהודה בדבריו הללו, הציל בפועל את יוסף מהריגה – מדוע אפוא שלא יבורך יהודה בשל דיבורים אלו?

אלא שההסבר הינו – כדלהלן:

עצה זו ו"טכסיס" זה שנקט בו יהודה להציל את יוסף, באמרו לאחיו "מה בצע כי נהרוג את אחינו" ובהוכיחו למול אחיו מידת חוסר התוחלת שבדבר הריגתו של יוסף – אמנם עצה מעשית ומועילה הייתה, אך לא הייתה זו עצה אמתית מצד התורה וההלכה. רק שבנסיבות דאז – מחויבת המציאות הייתה כמובן, בכדי להציל נפשו של יוסף, שכן לא עמדה אז בפני יהודה כל ברירה אחרת. ואכן, הדברים פעלו כצפוי ובאופן הראוי.

באים ומורים לנו בזאת חז"ל הקדושים, כי "עצות מעשיות" מעין אלו, לא נועדו בתור דרך של 'לכתחילה' עבור יהודי לנקוט בהן בעמדו בפני ניסיון. שכן על אדם ללמד עצמו קשת, לעמוד בקשרי מלחמה עם היצר ולהימנע מן העבירה מתוך מניעים של יראת שמים! ולא כתוצאה מחשבונות צדדיים של "רווח והפסד" גשמיים כביכול.

רק במקרים מיוחדים בלבד, כאשר יצר הרע גובר ומשכיח מן האדם את מידת האיסור וחומרת ההלכה, כאשר אין לו ברירה – אזי מותר ואף מצווה על אדם "להיעזר" בחשבון צדדי של "מה ירוויח מן המהלך" וכדומה, כפי שאכן אירע במקרה של יהודה ויוסף.

וזוהי כוונת קדשם של חז"ל:

"כל המברך את יהודה" לאמור: שהינו מאמץ את דרכו זו של יהודה מלכתחילה, במקום לפנות לצד התורה וההלכה ולהתעורר ביראת שמים, "אינו מברך אלא מנאץ"!!!... כי מלכתחילה לא זו הדרך, אלא בדיעבד בלבד, כשאינן לו ברירה.

(מי השלוח)

עניין "מכירת יוסף"

פרשה זו של מכירת יוסף, הינה כידוע מן הפרשיות הקשות שבתורה.

הלוא אחי יוסף הינם מי"ב שבטי י-ה, המהווים את בניינו הרוחני של כלל ישראל בבחינת "שבטי י-ה לישראל עדות". שמם נחקק על חושן האפוד המונח על לבו של הכהן הגדול לזיכרון לפני ה' תמיד - הכיצד נכשלו שבטי קודש הללו במעשה כה חמור כדוגמת "מכירת יוסף" וסיבוב הרחקתו של יוסף מאביהם יעקב, כאשר בתחילה אף ביקשו ליטול את נפשו, ורק לאחר מכן בעצת יהודה 'הסתפקו' במכירתו של יוסף לישמעאלים?? ובכלל - על שום מה כה עזה הייתה שנאתם של השבטים ליוסף - כתוצאה גרידא מהבאת דיבתם רעה אל יעקב??

רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, באספקלריה המאירה שלו, סולל עבורנו את המסילה, בכדי שנבין אפס קצהו מעניין העמוק של סוגיית "מכירת יוסף", עד כמה שנצטוונו להתבונן במסגרת "תורה היא וללמוד אנו צריכים" - ואת המערכת הרוחנית שהייתה עומדת ביסוד הדברים, אצל בני יעקב שבטי י-ה הקדושים.

ראשית דבר, מייחד עבורנו רבנו "מי השלוח" זי"ע דברים רמים, אודות מקומו הרוחני הנשגב והעליון של יעקב אבינו ע"ה, בקרב י"ב שבטי ישורון.

יעקב אבינו ע"ה - מאיר רבנו זי"ע - היה בגדר "צדיק יסוד העולם", אשר העולם כולו נשען עליו. מעמדו הנשגב ונישא של יעקב אבינו בעולם של מטה, היה כביכול במקום שכינת עוזו של השם יתברך בעולם הזה, ואלו י"ב שבטי ישראל היו בעצם "כלל ישראל" כולו, הדבק בקדוש ברוך הוא דרך הדבקות ביעקב אבינו. באמצעות דבקות זו של שבטי ישראל באביהם יעקב,

נוצר כאן לראשונה מקיום העולם 'ייחוד השלם' של הקב"ה עם כנסת ישראל, בבחינת "קודשא בריך הוא וישראל, חד הם"!

ייחוד עליון זה בין השכינה הקדושה לבין כנסת ישראל, הינו רמוז למעשה בתיבת "אחד" שבפסוק הייחוד "שמע ישראל, ה' אלוקינו, ה' אחד" – באופן דלקמן:

אות "א" שבתיבת "אחד" – רומזת ליעקב אבינו ע"ה, המסמל במהותו את השכינה הקדושה. אות "ח" – רומזת לשמונת השבטים המכונים 'בני הגבירות' (רחל ולאה); ואלו אות "ד" – רומזת לארבעת שבטים האחרים הקרויים "בני השפחות" (בלהה וזלפה). יחדיו, מהווים המה קשר עליון שבין י"ב שבטי ישורון לשכינה הקדושה, באמצעות אות "א" הרומז כאמור ליעקב אבינו!

כשיוסף הביא דיבתם רעה של אחיו אל יעקב אבינו, היה בכך כדי לסכן את הקשר העליון שבין האחים שבטי י-ה לישראל סבא. הלכך ראו זאת השבטים בחומרה שאין כדוגמתה, ודנו את יוסף אחיהם כמי שמנסה לטובת עצמו להכניס פירוד בין הדבקים חלילה, ולהפריד בכך את הייחוד האלוקי העליון שבין ישראל לאביהם שבשמים – לא פחות ולא יותר. הדבר העיד לדעת השבטים, כי ביוסף קיים פגם בשורש רחמנא לצלן, וממילא אין מקומו בין שבטי י-ה.

באור שכזה ראו שבטי ישורון את מעשיו של יוסף, ובהתאם לכך היו הם שופטים את יוסף אחיהם בחומרה יתירה – בהיותו גורם המפריד את ישראל מן אלופו של עולם ח"ו. ומכאן אפוא נבע אותו גזר דין חמור, שהוציאו השבטים כנגד יוסף בשל מעשיו אלו והשלכותיהם החמורות.

(מי השלוח)

לפי קו זה, מוסיף "מי השלוח" לבאר הלך דעתו של יהודה, כאשר הציע להמיר את גזר הדין על יוסף במכירתו לעבד – כפי שלבסוף אכן נעשה.

יהודה, מנהיגם של השבטים, עצר את גזר הדין המקורי למוות בחכמתו הרבה – כאשר העלה בפני שבטי ישורון טענה נגדית כדלקמן:

"שמא – טען יהודה בפני אחיו השבטים – מכל מקום טועים אנחנו בפירוש כוונתו של יוסף, ואין מגמתו רעה כאשר חושבים אנו בזאת?? ואם אכן קיימת

אפשרות שכזו ואפילו רחוקה היא, אזי אין המשפט כאן מבורר די הצורך – מדוע אפוא שנסתכן בהוצאתו לפועל? ובלשונו של יהודה לאחיו: **”מה בצע כי נהרוג את אחינו, וכסינו את דמו?”!**

אי לכך, בא יהודה ומעלה בפני אחיו הצעה חלופית כדלקמן:

”לכו ונמכרנו לישמעאלים, וידינו אל תהי בו!”

לאמור:

הבה **”נשליך”** בירור עניין זה הישר אל חיקו של בורא עולם כביכול, על ידי שנמכרנו ליוסף כעבד למצרים. באופן כזה כאשר **”ידינו אל תהי בו”**, יתברר יוסף ויתוודע לכל, אם אכן אמת נושא הוא בחיקו וכוונתו הינה לשמים – כי אז לבטח יינצל הוא מרעתה וטומאתה של מצרים ושאר האומות, ולא יודח הימנו יתברך שום נידח. **ואם לאו** – אזי יאבד יוסף מבין שבטי י-ה, ובלבד כי **”ייחוד העליון”** לא יופרד חלילה!

זוהי אף הסיבה והטעם לכך – מוסיף רבנו – שיוסף הוצרך אחר כך להתנסות במצרים בניסיון הגדול עם אשת פוטיפר, על שום שהוצרך יוסף להתברר ולהזדכך במעשה זה, על מנת להוכיח כי נקי הוא מכל אשמה שחשבו אחיו לטפול עליו ולהדביק בו.

שכן לפי דעת חכמי הקבלה והמוסר, **מכוונת כידוע ”ברית הלשון” של הפה, כנגד ”ברית קודש” של מילה, וקשר פנימי עמוק קיים בין שתי בריתות קודש אלו.** הנשמר בקדושת ברית מילה כראוי – הינו ללא ספק שמור בפיו ובלשונו ואין ברוחו רמייה, ואלו להיפך הינו המצב, כאשר אין האדם שומר פיו ולשונו, וכמאמר הכתוב בתהלים (נה כא) **”שֶׁלַח יָדָיו בְּשִׁלְמוֹ”** (=לדבר בפיו כנגד אנשי שלומיו של השי”ת, אזי לבטח) – **חֵלֶל בְּרִיתוֹ”!**

מכיוון שעמד יוסף בגבורה בניסיונו אצל אשת פוטיפר, והגן ושמר מתוך מסירות נפש על **”ברית קודש”** שבבשרו לבל תחולל חס ושלום – הוברר הדבר למפרע לעין כל, כי מעולם לא נכשל יוסף בעוון **”לשון הרע”** כפי שחשדו בו מקודם אחיו, וכי כל כוונתו ומעשיו עומדים אצלו ברמה של נקיות וטהרת הלשון – שכן כל כוונתו ומעשיו של יוסף אך לטובה היו לפי השגתו, אף אם לא הובנו כך בשעתו.

בכך הושלם שלב יסודי בבירורו של יוסף, לקראת ישועתו השלמה.

(מי השלוח, שם)

ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו, וימאן להתנחם, ויאמר כי ארד אל בני אבל שאולה [לז, לה]

“אבל שאולה” – כפשוטו, לשון קבר הוא.

“ומדרשו, גיהינום. סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות
אחד מבניי בחיי, מובטח אני שאיני רואה פני גיהינום!”

[רש"י]

דרש על כך רבנו הגדול בעל “בית יעקב”:

צאו וראו, עד היכן גדלה בזאת אמונתו הפשוטה של יעקב אבינו עליו השלום,
ועד כמה הייתה אחיזתו איתנה בה' אלוקיו, אף בימים אלה הקשים לו מנשוא.

שהרי עד הנה היה יעקב מתהלך לפי תומו, וחש בנפשו בטוח ושלם. למרות
שהיה למוד בחייו בניסיונות וצרות שהקיפוהו מכל עבר, דוגמת צרת לבן
וסייעתו, רדיפת עשו אחיו ואנשיו, צרת דינה עם שכם בן חמור וכל בני עירו,
מלחמותיו במלכי האמורי, ועוד כהנה – מכל מקום כל ניסיונות האלה
וקרבנותיו על מזבח הליכתו בדרכי השם יתברך, תוך נטישת מחמדי תבל, לא
הכחו את רוחו של יעקב ולא הרפו את ידיו חלילה. בפרט לאור הידיעה, כי
שמורים עברו חיי עולם הבא ואינו רואה פני גיהינום, לפי סימן שהיה מסור
בידו 'מפי הגבורה' כי לא יעזוב נפשו לשאול ולא ייתן לאיש חסידו לראות
שחת. דבר זה היה בו חיזוק ותמיכה לנפשו, ונסך בו כוח ובטחון בחייו.

אלא שבעת “קפץ עליו רוגזו של יוסף” – וניפץ ליעקב כל מבטח חייו בפניו.

שכן, כאילו לא די ליעקב בעצם גזירה הנוראה שנחתה על ראשו בהיקרע
מעמו בחתף אישון עינו ומחמל נפשו שבן זקונים הוא לו, בן פורת יוסף שבו
ראה יעקב אבינו המשך הקדושה והמשך מסורת ההנהגה בבית ישראל. לא די
לו עדיין באסון עצמו ובנסיבות הנוראיות שבהן מצא יוסף מותו “חיה רעה
אכלתהו, טרוף טורף יוסף”! כעת נוספה לו צרה על צרתו ושבר על שברו,
היות שכל משענו בחיי עולם הבא קרס למול עיניו! שכן מבטחו של יעקב
התבטא בסימן זה המסור בידו, שבניו אינם מתים בחייו, ואלו עתה לאחר
ששיכל את בנו יוסף, שוב לא נותר כל מבטח ומשען בידו! נראה היה בעיניו
כאלו אבוד הוא משני העולמות, חלילה..

ואם טרם די עברו בכל זאת, עוד נוסף לו יגון על יגונו בהסתלקותה של
שכינה הקדושה ששרתה עליו, למשך עשרים ושתיים שנות היעדרותו של

יוסף! זאת מפאת היותו שקוע באבל על בנו, והרי אין שכינה שורה אלא מתוך שמחה. הייתה זו אפוא "עת צרה ליעקב", שכמוה לא נהייתה מעולם.

והנה, במצב קודר ומייאש כזה, עומדת בפני יעקב האפשרות לכאורה, כי יעזוב מעתה כל צדקתו וחיי עבודת השם שלו, וייהנה לפחות מחיי עולם הזה. שהרי 'בן עולם הבא' כבר אינו, לפחות יציל לעצמו 'חיי שעה' בעולם הנוכחי!

אכן יעקב אבינו ע"ה לא כן עמו, אלא המשיך בתומו לאחוז באיתנות עבודתו מבלי להרפות כלל בבחינת "אחזתיו ולא ארפנו". שכן יודע יעקב, כדרך שיודעים זאת הצדיקים, שאין ערך בעולם כולו בלעדי השם יתברך, שזולתו אף חיי שעה אין בהם טובה וחיים, ואפילו נשימת פיו הינה מכוחו יתברך כמאמר "כל הנשמה תהלל י-ה" שעל כל נשימה ונשימה יש להודות לפני ה'. ממילא אף על חיי שעה של הרגע יש לו להודות, ובזה דבק עצמו בה' אלוקיו.

זהו סוד כוחו של יעקב אבינו ונחלת חלקו לעולם, שאינו מתייאש בשום מצב שהוא, ומקומו לא יניחו למרות כל ההרפתקאות. ומדעת קדושים זה נשרש בלב כל ישראל, שיהיה ליבם תמיד דבוק בה' יתברך בכל עניינם ומצבם!

[בית יעקב, ג, יב]

*

ויהי כהיום, ויבוא הביתה לעשות מלאכתו. ותתפשהו בבגדו..

לעשות צרכיו נכנס, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו (רש"י)

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל רגיל על לשונו לצטט מאמר קדשו של הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע, על דברי רש"י הללו.

וכה היו דבריו של האדמו"ר מווארקא:

חז"ל הקדושים אומרים על הפסוק "ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה" (לט, ו) – "כיוון שראה (יוסף) עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו. אמר הקב"ה: "אביך מתאבל, ואתה מסלסל בשערך? חייך, שאני מגרה בך את הדוב", מיד "ותשא אשת אדוניו!" (רש"י, שם).

ולכאורה יש להבין: מה אכן היו מניעיו של יוסף, בעת שהחל מסלסל בשערו?

אלא שיוסף הצדיק מחשב היה בנפשו אחר שהתמנה כמושל בבית פוטיפר אדוניו, שבתור כך עליו להיות "מעורה בין הבריות", וזוהי אפוא דרך הנכונה

לפניו. ועל כך יצא הקצף כלפי יוסף "אביך מתאבל, ואתה מסלסל בשערך"?? ואז "אמר הקב"ה "חייך, שאני מגרה בך את הדוב" (אשת פוטיפר).

היינו: מכיוון שראתה אשת פוטיפר את יוסף והנה הדור הוא בלבושו וקווצותיו עשויות תלתלים כאחד מן המצריים, יפה תואר ויפה מראה, מיד "ותתפשהו בבגדו"! כלומר בבגידתו ובמלבושיו הדומים לשל מצרים, וכתוצאה מכך ניסתה לשדל אותו לעבירה, רחמנא לצלן!

בשלב זה, לאחר שנוכח יוסף כי אשת אדוניו מעיזה פניה להחטיא את נפשו, נתן לעצמו "דין וחשבון" על מעשיו בחשבו לנפשו: "הכיצד מגיעה ערלית זו למחשבה טמאה כזו כלפיי? הרי אין זה דבר של מה בכך!"

והנה מיד בחשבו כן, אמר לנפשו: "בוודאי אין זאת אלא משום ששיניתי מן תארי העברי כאשר היה בראשונה, והחילותי לסלסל בשערי ולהתהדר במלבושי בדומה למצריים – אי לכך קרוני כדברים הללו והלכך יש ל"סטרא אחרא" גישה אלי כביכול, ובאתי לדאבוני לידי ניסיון מר כזה!"

באותה שעה "נראית לו דמות דיוקנו של אביו" יעקב, כלומר: נראתה לו (=מצאה חן בעיניו, מלשון "רואה אני את דברי אדמוץ" – כתובות קח:) דמות דיוקנו של יעקב, כפי שהשתקפה בפניו, מבלי שום שינוי מרוח ישראל סבא – בזקנו ובפאותיו, ובמלבושיו היהודיים!...

^^

שבת שלום ומבורך!

אֲפֵרַיִלְיָכֶע אִוֵן לְעֵכְטִיגֶע חֲנוּכָּה!

כל הזכויות שמורות

להוצאת "תפארת ראדזין"